
Tepe, E.E. & Demir A. S. (2019) Babaların Çocuk Bakımına Katılımında Kendi Annelerinin Etkisi Üzerine Bir Çalışma: Sakarya İli Örneği. *Uluslararası Folklor Akademi Dergisi*. Cilt:2, Sayı: 1, 121 -140

Makale Bilgisi / Article Info

Geliş / Recieved: 14.03.2019

Kabul / Accepted: 15.04.2019

Araştırma Makalesi / Research Article

BABALARIN ÇOCUK BAKIMINA KATILIMINDA KENDİ ANNELERİNİN ETKİSİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA: SAKARYA İLİ ÖRNEĞİ

Elif Eroğlu Tepe* & Sevim Atila Demir**

Öz

Erkeklik ve babalık üzerine yapılan araştırmalar, sosyoloji alanında yeni bir alan olarak kabul edilebilir. Babaların, babalık rolü algısında ve bu algıların pratiğe dönüşmesinde ise pek çok farklı etken vardır. Toplumsal cinsiyet, bu etkenlerin en başında gelirken, bu rollerin aile içinde dağılımı bireyi doğumundan itibaren etkilemektedir. Babalıktan bahsederken, erkek çocuğun kendi babası ile olan ilişkisi ağırlıklı olarak ele alınsa da, erkek çocuğun, kendi kimliğini inşa etmesi ve bu kimliğin kabul ya da red edilmesinde annenin rolü yadsınamaz. Bu makalede, babaların, çocukluklarında kendi anneleri ile ilişkilerinin toplumsal cinsiyet çerçevesinde nasıl biçimlendiği, annelerin, erkek çocuklarının babalık algısına nasıl etki ettiği ele alınmıştır.

Çalışma kapsamında Sakarya ilinde yaşayan baba olan 10 ayrı erkek katılımcı ile görüşülmüş ve yüz yüze mülakatlar yapılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen verileri açıklamak için betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Babalık, Annelik, Toplumsallaşma, Toplumsal Cinsiyet, Baba Katılımı

---

* Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, tepeelif@outlook.com

** Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, satila@sakarya.edu.tr

**A STUDY ON THE EFFECT OF MOTHERS 'PARTICIPATION IN
FATHERS' CHILD CARE: A CASE OF SAKARYA PROVINCE**

Abstract

Researches on masculinity and a father, can be considered as a new area in the field of sociology. The role of fathers, father and a perception of perceptions is in its transformation into practice has many different factors. Between these factors gender is coming at the beginning and distribution of the individuals in the family of this role from birth is effecting the person. Talking of paternity, male child's relationship with his own father assures, addressed mainly to build its own identity, and in this identity the role of mother to accept or reject is undeniable. In this article, how fathers' relations with their own mothers are shaped within the frame of gender and how mothers and boys affect their perception of fatherhood are discussed in this article.

In the scope of this study, 10 male participants who live in Sakarya were meet and interviewed face to face. Descriptive analysis method is used to explain the results of the research.

Keywords: *Fatherhood, Motherhood, Socialization, Gender, Father Involved*

Giriş

Dünyaya gelen bireyin toplumsallaşmaya başladığı ve yaşayacağı toplumun kural ve normları ile karşılaştığı ilk yer ailedir. Aileyi, “*Biyolojik ilişki sonucu insan türünün devamını sağlayan, toplumsallaşma sürecinin ilk kez ortaya çıktığı, karşılıklı ilişkilerin belli kurallara bağlandığı, o güne dek toplumda oluşturulmuş maddi ve manevi zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktaran, biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal vb. yönleri bulunan toplumsal bir birimdir*” şeklinde tanımlayan Sayın’a göre, farklı tanımlara ulaşılmış olsa da üzerinde mutabakata varılan nokta, bir toplumdaki en temel kurumun aile olduğudur (Çiçek, Tekin Epik, & Altay, 2017, s. 3-4).

Aile, aynı zamanda üzerinde fikir birliği bulunan dört ayrı fonksiyona sahiptir. Bu fonksiyonlar,

Sosyal, ekonomik, psikolojik güç birliği.

Cinselliğe meşru zemin sağlama.

Çocukların fiziksel, sosyal, psikolojik ve duygusal ihtiyaçlarını karşılama.

Çocukların toplumsallaşması ve toplumsal kültürün aktarımı olarak sayılabilir (Baloğlu & Bulut, 2015, s. 187).

Bütün toplumlarda, kültürün ve toplumsal normların bir sonraki kuşağa aktarılarak yaşatıldığı düşünülürse, fiziksel varlığını biyolojik aktarımla sürdüren toplumların kültürel varlıklarını aile ile başlayan toplumsallaşma ile devam ettirdiklerini söyleyebiliriz. Bu açıdan ele alındığında, aile, yerini hiçbir kurumun alamayacağı kadar önemli ve hassas bir konumdadır. Aile içinde anne ve babanın tutum ve davranışlarındaki hata, çelişki ya da eksiklikler, çocuğun toplumsallaşma sürecindeki sosyal davranışlarında problem olarak karşısına çıkabilmektedir. Bu riski en aza indirebilmek için çocuğun ilk andan itibaren tutarlı ilişkilere ihtiyacı vardır (Bilen, 1994, s. 63).

Cinsiyet Rollerinin Ediniminde Ailenin Rolü

Sosyal öğrenme kuramına göre, çocuklar toplumsal cinsiyet rol ve davranışlarını çevrelerini gözlemleyerek kazanır. Bireylerin ilk aileleri olan kendi kök ailelerinde gözlemledikleri toplumsal cinsiyet davranışlarını, bu kuram açısından ele aldığımızda, baba olmuş bireyin, özellikle ev içi iş bölümü, çocuk bakımı gibi alanlarda ve eşitlikçi rol paylaşımlarında sorunlar yaşayabileceğini öngörebiliriz (Akgül Gök, 2013, s. 77).

Parsons'a göre, ailenin en önemli fonksiyonlarından sayılan toplumsallaşma, bireyin yaşadığı toplumun parçası olmasını sağlamakla beraber, bireyin kendi kişiliğini de oluşturması anlamına gelmektedir. Bu bağlamda, ailenin adeta bir "*karakter fabrikası*" olduğunu söyleyen Parsons, erkeğin kişiliğinin aile içinden başlayarak süreklilik kazandığını ve erkeğin kazandığı bu kişiliğin kendinden sonraki kuşaklara olan yaklaşımını da şekillendirdiğini söyler (Barutçu, 2013, s. 132).

Erkek çocukların kişiliklerinin inşasında babanın sahip olduğu büyük öneme dikkat çeken Lacan ise "*Babanın Adı*" kanunu geliştirmiş ve babanın erkek çocuk üzerindeki etkisini anne üzerinden ifade ederek "*babanın adını koyanın anne olduğunu*" söylemiştir. Lacan'a göre, babanın babalık işlevini yerine getirebilmesi anne sayesinde mümkündür ve bunun için de annenin babaya, kendisiyle çocuk arasındaki ilişkide üçüncü kişi olarak alan vermesi yani babanın çocuk tarafından kabul görebilmesi gereklidir. Baba ile çocuğun sağlıklı bir ilişki kurabilmesinde ve erkek çocuğun sağlıklı bir kişilik inşa edebilmesinde, annenin var olan baba ile ilişkisinin yanında, annenin içselleştirdiği baba rolü ve çocuğun babasıyla kurduğu gerçek ilişki büyük önem taşımaktadır (Okray, 2015, s. 12-13). Erkek çocuk, kendi babalık algısını inşa ederken, babasını gözlemlenin yanı sıra annesiyle kurduğu ilişkinin ve annenin erkek çocuğa yansıttığı baba imajının da etkisi ve gücü altındadır. Bu etki, onun babalık algısını ve ileride, baba olduğunda sergileyeceği babalık davranışlarını şekillendirmekte etkili olmaktadır.

Anne- Baba- Erkek Çocuk İlişkisi

Baba gibi annenin de yerine getirdiği rol ve davranışlar, yaşanılan toplumun sahip olduğu ve sonraki kuşaklara aktardığı değerler tarafından oluşturulmakta ve buna göre şekillenmektedir. Toplumda önemsenen ve

Babaların Çocuk Bakımına Katılımında Kendi Annelerinin Etkisi Üzerine Bir Çalışma: Sakarya İli Örneği

yüceltilen annelik değerleri, bireyin anneliğini, babaya ve çocuğa davranışlarını belirlerken; anneleri kategorize ederken de iyi/kötü, yeterli/yetersiz gibi düalist tanımlamalar yaratabilir. Toplumsal değerlerin yanında, cinsiyetler arasında yaratılmaya çalışılan güç mücadelesi de çocuk üzerinden devam ettiğinde, annelik şekil değiştirerek örtük bir iktidar alanı haline gelebilmektedir (Zeybekoğlu, 2013, s. 83). Anneliğin kadına verdiği bu güç, kadının rolünü özne olarak değiştirmekte, konumunu yükseltmektedir. Yani, kadın, kendisini annelik ile tanımlayarak hayatını annelik kavramıyla anlamlı hale getirip kendini gerçekleştirmeyi çocuk üzerinden sağlayabilmektedir. Bora, bu durumu “*Kadınlar anne oldukları için ikincil değiller, ikincil oldukları için annelik bu kadar derin bir sorun.*” diyerek açıklamaktadır. Çünkü anneliğin sınırları her geçen gün daha da genişlerken, kadın, “*sınırsız bir varoluş alanı*” kazanmakta ve anneliğin yeniden üretilmesine katkı sağlamaktadır. Rosalind Coward’a göre, kadının istihdamı ya da kamusal alandaki görünürlüğü geçtiğimiz yıllara göre farklılaşmış ve dönüşmüş olsa da söz konusu annelik olunca, geleneksel kalıp yargıların ve annelikle ilgili anlayışların değiştiğini söylemek mümkün değildir. Aksine tüm modern gelişmelere rağmen annelikle ilgili olarak en fazla yüceltilen değerlerden biri “fedakarlık” olmaya güçlenerek devam etmektedir. İdealize edilen annelikte, fedakarlık kavramının taşıdığı bu önem, anneliğin kadınlar için daima yetersizlik duygusunu da beraberinde getirmesine neden olabilmektedir. Üstelik fedakarlık, zaman içinde tanımı değişen bir kavram olarak anneler için ulaşılması her geçen gün imkansız hale gelen bir hedef olmaktadır. Geçmişteki fedakar anne tanımıyla günümüzdeki fedakarlık tanımları oldukça farklılaşmıştır ve bugünün annelerinin çocuklarının bilişsel, duygusal, akademik, sosyal, psikolojik tüm beklentilerini karşılayabilecek düzeyde çocuklarıyla ilgilenmeleri ve çocukları “*tam bir ilgiye muhtaç*” bireyler olarak kabul etmeleri beklenmektedir. 1950’lerde annenin çocuğun yanında olması ve bu sayede ona güvenli bir alan sağlaması yeterli görülürken, bugün çocuğun diyetisyeni, psikoloğu, öğretmeni, spor koçu, evin yöneticisi olmak gibi yerine getirilmesi beklenen pek çok rol vardır ve tüm bu sorumlulukları yerine getirmesi gereken tek kişi olarak anne görülmektedir. Birbirinden farklı olan bu rollere bir de fedakarlık gibi bir beklenti eklendiğinde “*her an emre amade*” bir anne modeli idealize edilmektedir. Çağdaş anneler, bu kadar çok ve birbirinden farklı sorumluluğun neden kendilerine yüklendiği ile ilgili sorgulamalar

yapmak, bu duruma itirazlar sunmak ve bu ek sorumluluklara direnmek yerine; bu sorumlulukları “mutlak” kabul edip daha iyi yerine getirebilmek için bedensel, finansal, duygusal ve sosyal anlamda daha fazla çaba harcamaktadırlar. Çocuk büyötmekle ilgili gittikçe artan sorumluluklar ve ön plana çıkarılan idealler kadınların hayatında devrim gibi değişimleri yaratırken erkeklerin dünyasında değişimi üretmemektedir (Belek Erşen, 2015, s. 52-58).

Öte yandan Chodorow (1978) kadının anneliğini, cinsiyete dayalı işbölümünün merkezinde görmekte, kapitalist toplumda sınırları iyice belirginleşen özel alan-kamusal alan ayırımına dikkat çekerek kadının kamusal alanda elde edemediği birincil konumu, özel alanda, annelik sayesinde ettiğini söylemektedir. “*Annelik rolü, kadınların yaşantısı, kadınlar hakkındaki ideoloji, erkeklik ve cinsel eşitsizliğin sürekli üretilmesi ve işgücünün belli türlerinin üretilmesi üzerinde büyük etkilere sahiptir. Anne olarak kadınlar, sosyal yeniden üretim alanında önemli aktörlerdir.*” diyen Chodorow, biyolojik bir işlev olan doğum dışında, çocuğun beslenmesi, yetiştirilmesi gibi tüm bakım faaliyetlerinin sosyo-kültürel olduğunu savunurken, bunların “erkek ebeveynler” olan babalar tarafından da yapılabileceğini söyler. Cinsiyet fark etmeksizin, geçmişimizin ve kök ailemizdeki deneyimlerimizin gündelik hayatlarımızın ortaya çıkmasına yardım ettiğini söyleyen Chodorow, annenin ilişkilerini, ilişkiisel deneyimlerle bağlantılı olarak ele alır. Annenin ilişkisini, “öteki” olan çocuğuyla birleşip yeniden ayrılması; babanın ilişkisini ise katı bir benlik sınırı ile “öteki” nin benliğini yadsıması olarak farklılaşmış şekilde ifade etmektedir. Erkek çocuk, kendini gerçekleştirmek için kişiliğini oluştururken babasını rol model olarak alır ve bu sayede maskülen niteliklere sahip olur. Annenin temel yönlendiricilik fonksiyonu işte tam olarak burada karşımıza çıkmaktadır. Bebeğin / çocuğun bakımı ve sosyalleşmesi de dahil olmak üzere, çocuklar ve ev ile ilgili tüm sorumlulukları alan ve bu nedenle zamanının büyük bölümü evde geçiren anneye karşın, zamanının büyük bölümünde dışarıda olan baba, çocuğa sabit bir model olamamakta ve erkek çocuğun, bu zamansal kırılmalardan dolayı “*sabit bir erkek rolüne erişmesi kolay olmamakta*” dır. Bu durum, erkek çocuğun babasını ve ona ilişkin nitelikleri kafasında kurgulamasına neden olurken, babanın idealleştirilmesine yol açar. Erkek çocuğun kendi karakterini inşa edebilmek için anneye arasına mesafe koyması gerektiğini, bunun da duygusallık,

kişisel ilişkilere verilen önem gibi özellikleri reddederek yaptığını belirten Chodorow, erkek çocuğun sergilediği maskülen davranışlarla annesinden ve toplumdan onay beklediğini; onay aldıkça da kendini erkek olarak tanımlamaya başladığını söyler (Erdoğan, 2008, s. 76-81).

Ayrımcılık ve Sorumluluk Kavşağında Annelik

Chodorow'un ele aldığı şekli ile “çocuğun, anne tarafından idealize edilmiş babalık” ile karşı karşıya gelmesi ve bu rolün içinde büyümesi, anne sayesinde olmaktadır. Anne, evin içinde yeterince “görünmeyen”, çocuğun bakım ve sorumluluklarına katkı vermeyen, kamusal alanda kendisinden daha baskın, özel alanda ise otorite ve karar mercii olan ve karşısında kendisini ikincil pozisyonda hissettiği erkeğin, büyük çoğunluğu toplum tarafından onaylanan tutum ve davranışlarını oğluna taşımakta; bu sayede kendisinde hissedemediği gücü, kendinden olanda, yani oğlunda görmektedir. Çocukluğundan beri “*asimetrik cinsiyet organizasyonu*” (Erdoğan, 2008, s. 77) içinde yaşayan ve bu eşitsiz ilişkiyi yaşamı boyunca içselleştirerek toplumsallaşan anne, açık ya da örtük, maruz kaldığı ayrımcılığı, oğlu üzerinden elde ettiği güçle giderir.

Yukarıda bahsedilen ve kadınların yaşamları boyunca özel ve kamusal alanda karşılaştıkları ayrımcılık kimi zaman açık, kimi zaman ise son derece örtük olabilmektedir. Bora, kadının maruz kaldığı ayrımcılık ile ilgili “*Bizim hanım içişleri bakanıdır iddiasıyla kadının evin dışındaki faaliyetlerini sınırlamak, ayrımcılıktır.*” derken, sonrasında da kreş sistemindeki sınırlılıkları örnek verir. Ucuz ve yaygın kreş ağına sahip olmamanın, aslında kadınlar aleyhine örtük bir ayrımcılık olduğunu, bu nedenle pek çok kadının çalışma hayatına giremediğini ya da ara vermek zorunda kaldığını söyler. Çocukların sadece annelere ait olmamalarına rağmen, onların bakımlarından sorumlu asıl kişi olarak annelerin görüldüğünü ifade ederken : “*Güvenli ve ulaşılabilir bir kreş hizmetinin olmaması halinde ücretli çalışmadan vazgeçecek kişi baba değil, anne olacaktır.*” Buradaki ayrımcılığın neden örtük bir şekilde ortaya çıktığını ise toplum nezdinde kabul gören annelik ve babalık kalıpları ve beklentileriyle ilişkilendirir: “*Çünkü*” der “*Çocuklara bakmanın kadınların asli sorumluluğu olduğuna inandığımızda, ücretli çalışmanın dışında kalmalarını bir hak ihlali olarak görmemiz de güçleşir*” (Bora, 2015, s. 4).

Babalar: Yetkin Çocuk Bakıcıları

Annelerin biyolojik olarak kendilerine verilen doğurma ve emzirme yeteneği dışında yaptıkları diğer her şeyin babalar tarafından da yerine getirilebilecek görevler olduğunu ve annelik-babalık rollerinin, toplumsal ilişkiler ağı içinde öğrenilen davranışlar olduğunu söyleyebiliriz. Bu davranışlar da elbette değişen toplumsal koşullarla birlikte çeşitli dönüşümler yaşamaktadır. Farklı şekilde uygulamalar karşımıza çıkmakla beraber, babalık rolü pek çok kültürde benzer nitelikler taşımaktadır. Bu noktada Batı toplumları ile Türk toplumu arasındaki farklılıklar ele alınabilir. Türk toplumunda kadına verilen öneme paralel olarak annelik de önemsenmiş ve anne, çocuğun hayatında merkezi konumda olsa da baba, anneye birlikte bu sistemde yer almıştır. Örneğin, toplumu farklı aşamalarda inceleyen Gökalp, aile kavramını detaylı olarak ele almış ve aileyi “maderi” ve “pederi” olarak kategorize etmiştir. Gökalp, aileyi, anne aracılığıyla kurulan akrabalık ilişkileri ile oluşmuşsa maderi, baba aracılığıyla kurulan akrabalık ilişkileri ile oluşmuşsa pederi aile olarak isimlendirmiştir. Aileyi, toplumsal değerleri taşıyan ve koruyan bir sistem olarak konumlandıran Ziya Gökalp için kadının hakları ve yetiştirilmesi en önemli konu olmuştur. Ayrıca Gökalp’e göre, erkekler kadar kadınların da toplumsal hayatta var olması, sağlıklı gelişen bir toplum için olmazsa olmazdır. Ziya Gökalp, kadının toplumdaki yerini ele alırken, kadının siyasal ve toplumsal hayattaki konumunu öncelemiş ve Türk toplumunda, kadınların erkeklerle eşit yetki ve sorumluluklara sahip olduğunu, yaptığı çalışmalarda göstermiştir. Aileyi de bu kadın-erkek / anne-baba dengesi içinde ele alan Gökalp, bireyin, yaşadığı çevreyi tanıdığı ve bu çevreyi benimsemeye başladığı ilk yerin de aile olduğunu söylemiştir (Albayrak, 2017, s. 249-251).

Tarihsel açıdan bakıldığında, önce, uzun bir dönem boyunca sadece otorite ve disiplin demek olan babalık, bir dönem oyun arkadaşı sıfatını da almış, son dönemlerde ise daha katılımcı olmaya çalışan ve çocuğun bakımına “yardım eden” baba modeli ile karşımıza çıkar olmuştur. Babanın çocuğunun bakımına verdiği bu katkının çocuğun ruhsal, zihinsel, akademik, sosyal ve bilişsel yeteneklerine yaptığı katkıyı ortaya koyan araştırmalar, aynı zamanda bu ilişkinin babanın benlik algısını da yükselttiğini söylemektedir. Bununla beraber, yapılan araştırmaların sonuçları, bir babanın yeni doğan bir bebeğe bile en az annesi kadar yetkin düzeyde bakabildiğini ve erkeklerin

oldukça yeterli çocuk/bebek bakıcıları olduklarını ortaya koymaktadır (Bal, 2014, s. 7).

Ev İçi Rollerin Yapılaşmasında Babanın Yeri

Geçmişten bugüne erkeklerin hem kendilerine hem de çocuklarına pek çok fayda sağlayan etkinliklere katılmaya özellikle son yıllarda daha istekli olduğunu söyleyebilmek mümkünken, davranışsal alanda henüz radikal bir değişim görülmemesinin nedeni nedir?

Tüm toplumsal ve ekonomik değişimlere rağmen anneler hala “içeride” en sorumlu kişi iken babaların hala “dışarıda” konumlanmaya devam etmesinin sebepleri neler olabilir?

Alanda yapılan pek çok çalışma, babaların, kendi babaları olan ilişkileri ve bu ilişki içinde onların davranışlarını modelleyerek kendi babalık modellerini oluşturmalarının üzerinde durmuştur. Erkeklerin babalık algılarını incelemek söz konusu olduğunda başlıca odak noktalarından biri babalarken, annelerin bu döngüdeki rolü göz ardı edilmektedir.

Eşlerinin kendilerini çocuk bakımı, ev içi iş bölümü gibi “kadınsı” sorumluluklardan soyutlamalarından rahatsız olan anneler, büyüttüklerini oğullarını bu “kadınsı” alandan nasıl uzak tutmakta ve oğullarının “erkeksi” davranış ve tutumlarını nasıl onaylamakta, pekiştirmektedirler?

Annelerin de babalar kadar kızlarından “kız gibi” davranmasını istediklerini ortaya koyan çalışmalar, annelerin oğullarından “erkek gibi” davranmaları karşısında sergiledikleri beklentinin kızlarından beklentilerine göre çok daha yüksek olduğunu göstermektedir (Poyraz, 2007, s. 78). Bununla beraber, çocuklarının bakımıyla ilgilenen ve çocuğuyla yakın ilişkiler kurmaya çalışan babaların toplum tarafından yadırgandığını gösteren bulgular da vardır. Barutçu & Hıdır (2016)’ın yaptıkları çalışmada, çocuklarına bakım verdiklerini ifade eden babalar, kendilerine verilen olumsuz tepkilerin hem özel yani ev içi alanda hem de kamusal alanda ortaya çıktığını ve alışlagelmişin dışındaki babalık rollerinin kadınların da olduğu aile ortamlarında dahi yadırgandığını ifade etmişlerdir. Bunu, baba-çocuk ilişkisinin daha en başta sistem tarafından cinsiyetçi olarak kodlanması şeklinde yorumlayan Barutçu & Hıdır, babalık algısının erkeklerin sadece çocuk bakımına katkı vermesiyle dönüşmeyeceğini ve cinsiyet eşitliğine

duyarlı çocuklar yetiştirilmek isteniyorsa, göz ardı edilmemesi gereken daha pek çok noktanın hala varlığını koruduğunu söylemektedir (Barutçu & Hıdır, 2016, s. 40-41). Göz ardı edilen bu noktalardan birinin de anne ve babanın, geleceğin babası olan erkek çocuğun sahip olduğu / olacağı babalık algısı üzerindeki etkisi olduğu düşünçesi ile yapılan bu çalışma, yukarıda sıralanan soruların etrafında şekillenmiştir.

“Fedakar Anne ve İtaatkar Eş”

Gelin-kaynana ilişkileri üzerine yapılan bir çalışma, bir kadının erkek çocuk sahibi olarak daha yüksek statü elde ettiğini ve sahip olduğu bu oğlan çocuğu sayesinde kimseye muhtaç olmadan yaşayabileceğini düşünöğünü ortaya koymuştur. Erkek çocuğu olan anne, bu sayede evsiz kalmayacağını düşünürken, kız çocuk sahibi olan anne için aynı şeyi söylemek mümkün olmamaktadır. Çünkü kız çocuğu tam ailesine yardımcı olacağı yaşıta evlenip evden ayrılacaktır ve annesine “faydası olması” zor olacaktır. Annenin erkek çocuğuna atfettiği bu anlam ve erkek çocuk üzerinde oluşan bakış açısı, anne-oğul ilişkisindeki gücü artırmaktadır. Babanın, erkek çocuğu ile arasındaki sınıra rağmen, anne için bu sınır söz konusu olmamakta ve annenin oğluyla ilişkisi daha samimi olarak kurgulanmaktadır. Hatta annenin oğlu ile ilişkisinin, eşi ile olan ilişkisinden daha güçlü ve yoğun olduğu görülebilmektedir. Gerek psikolojik gerek sosyolojik gerekse ekonomik nedenlerden dolayı anne (babadan farklı olarak) oğlu ile ilişkisini hayat boyunca kesmemekte ya da sınırlandırmamaktadır. Örneğin eşini kaybeden bir baba bir başkası ile evlenip çocuklarından bağımsız bir hayat kurabilmekteyken, eşini kaybeden anne oğlunun yanına taşınmakta; oğlu, gelini ve torunlarıyla yaşayabilmektedir. Tüm bu süreç göz önüne alındığında ortaya çok güçlü bir anne-oğul ilişkisi çıkmaktadır. Bu ilişkiyel güç göz önüne alındığında, annenin hayatı boyunca edindiği tüm altyapının (kendi rol algıları, hayata bakış açısı, kendi çocukluk edinimleri, kendi anne – babası arasındaki toplumsal cinsiyet rolleri, eşiyle ilişkisindeki rol dağılımları, idealize ettiği babalık kurgusu vb.) erkek çocuğun acinsiyet rollerinin algılanışının şekillenmesinde büyük bir etkiye sahip olduğu söylenebilir (Kuru, 2016, s. 168). Dolayısıyla, annenin aile içi demokrasi talebinden asla vazgeçmemesi ve sergilediği modelle, bu talebin haklılığını erkek çocukları başta olmak üzere çocuklarına da benimsetmesi, erkek çocuğun baba olduğunda sergileyeceği eşitlikçi ve katılımcı tutumun oluşmasında etkili olacaktır.

Yöntem

Çalışmada on ayrı baba ile yüz yüze mülakatlar yapılmıştır. Katılımcı babaların tamamı, Sakarya- Serdivan Bahçelievler Gazi İlkokulu velilerinin arasından seçilmiştir. Katılımcılara çocuklukları ile ilgili sorulan sorularda, çocukluklarında annelerinin ve babalarının kendilerine ve birbirlerine karşı olan tutumları hakkında bilgiler alınmıştır.

“Sizce annelerin çocuklarına karşı sorumlulukları nelerdir?” ve “Sizce babaların çocuklarına karşı sorumlulukları nelerdir?” sorularına katılımcıların verdikleri yanıtlar, annenin ve babanın sorumluluklarına bakış açılarındaki farkları toplumsal cinsiyet algıları çerçevesinde ortaya koymaktadır. Ayrıca, kendi çocukluklarında yaşadıkları deneyimleri ile kendi babalık tutumları açıklanmaktadır. Katılımcılardan elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile değerlendirilmiş ve söylem analizi kullanılarak incelenmiştir. Söylem analizi cümlenin yapısal sınırlarını aşarak metnin altındaki anlama odaklanır. Söylem analizi cümlenin yapısal sınırlarını aşar; dilin ve kurallarının cümle ötesindeki metnin altında yatan bilinci arar. (Akar-Martı, 2015: 242). Söylem, söylenenin ötesinde toplumsal bağlam içindeki dil kullanımını, bunun derinlemesine anlamına söylem analizi sayesinde ulaşılır (Richardson, 1996; Arkonaç, 2014: 158-160). Ayrıca çalışma nitel bir araştırma olduğundan, temsiliyet iddiası yoktur. Belli bir örneklem seçimi üzerinde durulmamıştır. Ancak görüşmeciler belirlenirken bazı ölçütler dikkate alınmıştır. Buna göre araştırma sonucu temsiliyet iddiası taşımamaktadır ve bu nedenle sonuçlar genelleştirilemez.

Çalışma, 2-9 yaş arasındaki çocuklara verilen bakımla sınırlandırılmış ve bu yaş aralığında çocuğu olan babalarla görüşülmüştür. Bu yaş aralığının belirlenme nedeni, çocuğun, 2 yaş itibarıyla annesine olan bağımlılığının azaldığı ve kendini ifade etmeye başladığı varsayımdır. Çalışma, çocuğun, öz bakımını kazandığı ve kendi sorumluluklarını fark ederek anne ve babasına olan ihtiyacının görece azaldığı kabul edilen 9 yaşla sınırlandırılmıştır. Bu yaş aralığı özellikle temel bakım ihtiyacının yüksek olması nedeni ile seçilmiştir.

Katılımcıların Özellikleri

Görüşülen katılımcı babaların demografik özelliklerini gösteren

aşağıdaki tabloda, katılımcıların yaş, medeni durum ve eğitim durumu bilgilerine yer verilmiştir (Tablo 1). Katılımcı babaların ikisi lisans ve ikisi ön lisans mezunu iken, altısı lise mezunudur. Katılımcıların ikisi eşlerinden ayrıldıklarını, diğer sekizi ise evli olduklarını ifade etmiştir. Katılımcıların yaşları, 32 ile 41 arasında değişmektedir.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Dağılımını Gösteren Tablo

Katılımcı No	Yaşı	Medeni Durumu	Eğitim Düzeyi	Katılımcı No	Yaşı	Medeni Durumu	Eğitim Düzeyi
1	35	Evli	Lise	6	38	Evli	Lise
2	32	Evli	Ön lisans	7	36	Evli	Lisans
3	42	Evli	Lise	8	40	Boşanmı ř	Lisans
4	39	Boşanmı ř	Ön lisans	9	36	Evli	Lise
5	33	Evli	Lise	10	41	Evli	Lise

Katılımcı babaların sahip oldukları çocuk sayısı bir ile dört arasında değişmektedir. Çalışmada, üç ve dört çocuk sahibi olan birer baba bulunurken bir çocuk sahibi olan baba sayısı dört, iki çocuk sahibi olan baba sayısı ortaya da dört çıkmıştır (Tablo 2).

Tablo 2: Katılımcıların Sahip Oldukları Çocuk Sayısını Gösteren Tablo

1 çocuk sahibi olan katılımcıların sayısı	2 çocuk sahibi olan katılımcıların sayısı	3 çocuk sahibi olan katılımcıların sayısı	4 çocuk sahibi olan katılımcıların sayısı
4	4	1	1

Babaların Çocuk Bakımına Katılımında Kendi Annelerinin Etkisi Üzerine Bir Çalışma: Sakarya İli Örneği

Katılımcı babaların beşi sadece kız, ikisi sadece erkek çocuk sahibiyken, üç baba hem kız hem erkek çocuk sahibidir (Tablo 3).

Tablo 3: Katılımcıların Sahip Oldukları Çocukların Cinsiyetlerini Gösteren Tablo

Kız Çocuk Sahibi Olan Katılımcı Sayısı	Erkek Çocuk Sahibi Olan Katılımcı Sayısı	Hem Kız Hem Erkek Çocuk Sahibi Olan Katılımcı Sayısı
5	2	3

Çalışmaya katılan babaların 2-3 yaş aralığında olan çocuklarının sayısı üç, 4-5 yaş aralığında olan çocuklarının sayısı beş iken, 6-7 yaş aralığında üç ve 8-9 yaş aralığında üç çocuk vardır.

Çalışma, 2 ila 9 yaş aralığında çocuğu olan babaları kapsadığından, birden çok çocuğu olan katılımcıların 9 yaş üzeri ve 2 yaş altında sahip oldukları çocuklar, çalışmanın konusuna dahil edilmemiştir (Tablo 4).

Tablo 4: Katılımcıların Sahip Olduğu Çocukların Yaş Aralığını Gösteren Tablo

2-3 yaş aralığındaki çocuk sayısı	4-5 yaş aralığındaki çocuk sayısı	6-7 yaş aralığındaki çocuk sayısı	8-9 yaş yaş aralığındaki çocuk sayısı
3	5	3	3

*Katılımcıların 9 yaş üzeri ve 2 yaş altı çocukları çalışmaya konu edilmemiştir.

Baba-Erkek Çocuk İlişkisinde Annenin Etkisi

Çalışmada, çocukluktaki aile ilişkileri üzerine sorulan sorularda katılımcılar hem babaları hem de anneleri ile ilgili bilgiler vermiş ve her iki ebeveynin de kendi üzerlerindeki etkisinden bahsetmiştir. Babalarıyla kendi çocukluklarında nasıl bir ilişkileri olduğu sorulan katılımcılar, verdikleri yanıtlarda annelerinin babaları ve kendileri ile olan ilişkilerine de değinmiş ve babalarıyla kurdukları ilişkide annelerinin rolüne vurgu yapmışlardır.

“Babamı hiç sevmem. Biz küçükken annemle ayrılmışlar. Varyetli adamdır, malı, mülkü yerinde. Ama bir gün kapısına gitmişliğim yoktur. Annem hiç müsaade etmemiştir.

“Bizi bıraktı gitti, ayağına mı gideceksin?” diye diye büyüttü. Haklıydı tabi. Anneme ne yaptı, neden ayrıldılar ayrıntısını çok bilmem. Çekmiş gitmiş, annemin dediği. Aramamış, sormamış. Biz de onu arayıp sormadık.”(Katılımcı No. 9, 36, Lise)

Yukarıdaki anlatıda, katılımcı babasıyla ilişkisini annesinin babasına olan tutumu üzerinden yapılandırđını açık açık ifade etmiştir. Babasıyla sağlıklı bir ilişkiye sahip olamamasının nedenlerini araştırıp, babasıyla iletişime geçmek yerine, annesinin kendisine aktardığı bilgi ve yorumlara dayanarak ilişkisi kesmeyi tercih etmiştir. Bu örnekte annenin anne rolü ile eş rolünün birbiriyle iç içe geçtiğini söyleyebilmek mümkünken, erkek çocuğun da anne ve babasının karı-koca olarak kurduğu ilişkidenden evlat kimliğiyle kendini sıyırmadığı çok net görölmektedir. Erkek çocuk için babanın anneye karşı sergilediği tutum ve davranışlar, baba ile ilişkide belirleyici olmakta ve aşığıdaki örnekte de, bu durum, katılımcının anlatısında görölmektedir.

“Babamı severdim. Yani herhalde severdim. Çok da korkardım ama. Korkardım çünkü çok bađırırđı. Anneme hele, çok bađırırđı. Topla vazoyu kırsak anneme bađırırđı.”(Katılımcı No.4, 39, Önlisans)

Katılımcı, babasıyla ilişkisini anlatırken, babasının annesine olan tutumunu kendisine olan tutumundan ayrı şekilde ele almamış, babasından duyduğu korkuyu, babanın anne ile ilişkisindeki korku ile benzer şekilde konumlandırmış ve şemalandırmıştır. Bu iki örnek anlatı, bize, erkek çocuğun anneye arasındaki duygusal mesafeyi koruyarak, annenin etkisinden bağımsız bir baba-oğul ilişkisi kurulmasının zorluğunu düşündürmektedir.

Babanın Sorumluluğu: Para Kazanmak

Katılımcıların verdikleri yanıtlar ve anlatıları, baba-çocuk ilişkisinin anneden veya anne-çocuk ilişkisinden bağımsız bir şekilde ele alınamayacağını ve bu ilişkinin kurulmasında annenin kritik bir role sahip olduğunu doğrular nitelikte görönmektedir. Öte yandan, katılımcıların büyük çoğunluğu babalarından bahsederken, babalarının maddi görevlerinin altını çizen ifadeler kullanmış, bu görevleri yerine getirmenin bir babayı “iyi” ve “sorumlu” olarak görmek için yeterli olacağını düşündüklerini de ifade etmişlerdir.

“Babam, nurlar içinde yatsın, dört dörtlük bir adamdı. Bizi kimseye muhtaç etmedi.”(Katılımcı No. 3, 42, Lise)

Katılımcının babasının “dört dörtlük” olduğunu ifade ederken

Babaların Çocuk Bakımına Katılımında Kendi Annelerinin Etkisi Üzerine Bir Çalışma: Sakarya İli Örneği

kullandığı ilk kriter, babanın eve ekmek getirme, çalışıp ailesine bakma ve onları kimseye muhtaç etmeme gibi sorumluluklarını yerine getiriyor olmasıdır. Babanın çocuklarıyla geçirdiği zaman, anne ile kurduğu eşitlikçi ilişki, çocuk bakımına ve ev içi işlere verdiği katkı gibi kriterler, anlatılarına yer verilen babalar için, baba-çocuk ilişkisinde öncelikli kriterler olarak görülmemektedir.

“Babam otoriter bir adamdır. Güldüğünü, espri yaptığını, bizimle oynadığını filan hatırlamam. Ama bize hiç parasızlık göstermedi. Liseyi bitirip üniversitesi kazandığım yıl üniversite hediyesi araba aldı bana.” (Katılımcı No.8, 40, Lisans)

Babasının kendileri ile zaman geçirdiğini hatta güldüğünü hatırlamadığını söylemesine rağmen, katılımcı erkek, babanın eşi ve çocuklarına “parasızlık göstermemiş” olmasını yeterli bulmakta ve anlatısında, babasının bu özelliklerine daha çok vurgu yaparak, erkeğin/ babanın geleneksel sorumluluklarına öncelik vermektedir.

“Biz böyle gördük”

Babaların çalışıp para kazanma sorumluluklarının idealize edilmesinin yanında, annenin de ev içi alanda kalıp evi çekip çevirmesi, çocukların ve evin bakımı ile ilgilenmesi şeklinde kurgulanan aile modeli içinde büyüyen katılımcılar, bu modelin doğruluğuna ve uygulanabilirliğine inanmakta ve kendi ailelerinde de aynı beklentiyi yaşatmaktadırlar. Katılımcı erkek ebeveynlerin baba rol modellerinin dışında, annelerinde gördükleri davranış örüntüleri ve annelerinin toplumsal cinsiyet rollerindeki tutumunun, katılımcı babaların hem kendi babalık algıları hem de eşlerinden beklentileri üzerinde oldukça etkili olarak karşımıza çıktığını ve onların babalık tarzının şekillenmesine etki ettiğini söyleyebiliriz.

“Çocukla yüz göz olmam. 3 tane kızım var, Allah bağışlarsa, ben nasıl babalık vazifelerimi yapıyorsam, onları en iyi şartlarda yaşattırıyorsa hanım da annelik vazifelerini yapacak ve onlara iyi bakacak, sahip çıkacak. Bu kızlar, oturmayı kalkmayı, bayan gibi davranmayı nereden öğrenecekler? Annelerinden. Onun için onun işi kolay değil. Ama ne yaparsın, herkesin vazifesi farklı. Ben dışarda yorulacağım o içeride yorulacak. Hayatın kuralı bu.” (Katılımcı No.3, 42, Lise)

Katılımcı kendi babalık vazifesini, “ailesini en iyi şartlarda yaşatmak” olarak kabul ettiğini söylerken, “hayatı kuralı” olarak tanıdığı ve tanımladığı sistem içinde eşinin yani annenin görevini de “evin içinde yorulmak” olarak

ifade etmekte ve kadın-erkek arasındaki işbölümüne dikkat çekmektedir. Katılımcı baba, annenin, kız çocuklarına rol model olma özelliğine de vurgu yaparak, annenin sorumluluklarının farklı olduğunu da söylemektedir.

“Babanın yapamadığı her şeyi yapar anne. Babanın yetemediği bir sürü şey var. Babanın boşluklarını anne kapatır. Biz öyle gördük. Baba çocuğu takip edemez çok, anne eder. Baba iştedir, anne evi toparlar, evdeki insanları toparlar. Benim annemden gördüğüm bu. Karımdan da onu beklerim.” (Katılımcı No.10, 41, Lise)

Ebeveyn çocuk ilişkisinde, erkek çocuğun babayı örnek aldığı gerçeğini kabul etmenin yanında, annenin, erkek çocuk üzerindeki etkisini gösteren anlatılardan biri de yukarıda ele alınmıştır. Babanın “yetişemediği” pek çok noktada, gerek fiziksel gerekse duygusal anlamda annenin “doldurduğu” boşluk, katılımcı babanın babalık algısı üzerinde etkili olmakla beraber, annesiyle kurduğu ilişkinin, katılımcının eşiyle ve eşinin annelik rolüyle kurduğu ilişki üzerinde de güç ve etki sahibi olarak görülmektedir.

Annenin Toplumsal Cinsiyet Algısının Çocukların Ebeveynlik Algısına Etkisi

Çalışma, annenin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin farkındalığının yüksek olduğu ailelerde büyüyen erkek katılımcıların, daha katılımcı bir babalık algısı geliştirdiklerini söylemek, katılımcı babaların anlatılarından yola çıkılarak, mümkündür. Eşitlikçi bir aile ortamında büyüdüğünü ifade eden erkek katılımcılar, kurdukları aile içinde de hem kendi tutumlarını bu şekilde kurgulamakta hem de eşlerinden aynı veya benzer ölçüde davranışı talep etmektedirler.

“Anneyi de çok ayırmıyorum ben babadan. Yani öyle görmedim annemden. Öyle her işi yüklenen, kendini her işi yapmak zorunda hisseden bir anne değildi annem, eşitlikçiydi. Her ikisi de şartlarda neredeyse eşit, gün hepimiz için 24 saat. Anne-baba gibi değil de takım gibi bakmak gerek bence.” (Katılımcı No.7, 36, Lisans)

Yetiştığı aile ortamında anne ile babanın işlevleri arasında keskin bir ayrım olmadığını ifade eden katılımcı baba, kendi ailesinde yaşadığı “eşitlikçi” ilişki modelini içselleştirdiğini ifade etmiştir. Annesinin, anneliği algılama ve uygulama biçiminin, katılımcı babanın da babalık ve anneliğe yüklediği anlam üzerinde etkili olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Bu ifadeler babaların babalık deneyimlerinde aile tecrübelerinin önemli bir referans olduğunu göstermektedir.

Babaların Çocuk Bakımına Katılımında Kendi Annelerinin Etkisi Üzerine Bir Çalışma: Sakarya İli Örneği

“Annenin görevlerinin de babayla aynı olduğunu düşünüyorum. Anne-baba diye bir ayrım görmeden büyüdük biz. Yani belki olurdu ama annem öyle bir ayrıma hep engel oldu. Bu sayede daha iyi bir baba olduğumu düşünüyorum.” (Katılımcı No.5, 33, Lise)

Bir önceki katılımcının anlatısında olduğu gibi, 5 numaralı katılımcı baba da, kendi babalık tutumları üzerinde, annesinin etkisini açık bir şekilde ifade etmiş ve annenin de babanın da çocuklarına karşı sorumluluklarının eşit olduğunu söylerken, “annesinin sayesinde” daha iyi babalık yaptığının da altını çizmiştir.

Sonuç ve Değerlendirme

Bu çalışma ebeveynlerin ve özelde babaların babalık deneyimlerinde kendi ebeveynlerinin etkisini ölçebilmek amacı ile gerçekleştirilmiştir. bu çerçevede de görülmüştür ki babaların babalık deneyimlerinde aile tecrübelerinin önemli bir referanstır. Gerek olumlu gerekse olumsuz tecrübeler yeniden üretilerek gelecek kuşaklara aktarılabilen ve cinsiyet rollerinin dönüşerek edinimini doğurabilmektedir. Yapılan çalışmalarda, toplumsal cinsiyet açısından ele alınan verilerin büyük çoğunluğu erkek çocuğun babayı rol model olarak babalığı öğrendiği ve kendi çocuklarına yaptığı babalıkta da bu temelin belirleyici olduğu üzerine yoğunlaşmaktadır. Bununla beraber, annelerin, erkek çocuğun babalık algısını oluşturmada yönlendirici bir etkisi olduğunu söylemek mümkündür. Nancy Chodorow’un (Erdoğan, 2008) ve Lacan’ın (Okray, 2015) araştırma ve yazınlarında da yerini bulan bu durum, baba olmuş erkeklerin yaşam pratiklerinde karşımıza çıkmaktadır. Babaların, babalık algısı üzerindeki etkisini yadsımadan, annenin gücünü fark etmek ve babalığa nasıl şekil verdiğini görmek için yapılan bu çalışmada, katılımcıların anlatılarına yer verilmiştir.

Çalışmadan elde ettiğimiz bulgular, katılımcı babaların çocukluktan itibaren kendi deneyimlerini içselleştirdiğini ve kendi babalık tutumlarını da aynı model üzerine kurguladıklarını göstermektedir. Buna göre katılımcıların annelerinin aktardığı cinsiyet rolleri yeniden üretilerek babaların babalık algılarını da oluşturmaktadır. Bu gerek tutum düzeyinde gerekse sorumluluk ve haklar düzeyinde olabilmektedir.

Babaların çocuklarına ve ailesine karşı sorumluluğu olarak kendi babalarında gördükleri çalışmak olarak tanımlanmış sorumluluklar içselleştirilerek ve yeniden üretilerek kendi babalık deneyimlerine de yansımaktadır.

Toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalığı yüksek olan annelerin oğullarında eşlerine karşı daha demokratik ve katılımcı tutum ve davranışlara rastlanılırken, bu babaların çocukları ile ilişkilerinde de daha katılımcı oldukları grlmektedir. Çocuk bakımına aktif olarak katılan ve bunu bir “jest” olarak değil eşler arasındaki sorumluluk olarak gören babaların annelerine bakıldığında, annelerin toplumsal cinsiyet kalıplarına karşı duyarlı ve farkındalığı yüksek olduğunu söyleyebilmekteyiz.

Tüm bu veriler göz önüne alındığında, erkeklerin daha eşitlikçi babalar olabilmesi için atılacak adımlardan birinin de ebeveynlerin toplumsal cinsiyet rolleri üzerinde bilinçlenmelerini sağlamak olduğu grlmektedir. Ziya Gökalp’in de savunduğu gibi, aile de ve toplumda kadının katılımcı olmasının yolu, kadının eğitim düzeyinin yükselmesi ile mümkündür.

Toplumsal cinsiyet çalışmaları içerisinde anne ve babalık algısının yeri ve yeniden üretimi önemli bir başlığı oluşturmaktadır. Bu nedenle çalışma alana katkı sunmakla birlikte gelecek çalışmalar için daha kapsamlı ve karşılaştırmalı çalışmalara gerek duyulmaktadır. Tüm dünyada değişen yaşam Őartları ve gündelik pratikler varolan rolleri de dönüştürmektedir. Ancak her toplumun dönüşümü kendi iç dinamikleri ile ancak anlaşılabilir. Bu nedenle çalışmada da grldğu gibi özellikle alandaki nitel çalışmalar okuyucuya kapsamlı bir perspektif sunabilir. Erkeğin ve kadının tarihsel akıştaki serüveni toplumsal ilişkilerin açıklanması ve anlamlandırılmasında önemli bir gerekliliktir.

KAYNAKLAR

- Akgül Gök, F. (2013). Evli Kadın Ve Erkeklerin Toplumsal Cinsiyet Rollerleriyle İlgili Algılarının Aile İşlevlerine Yansımaları. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Altuntaş, O., & Altınova, H. (2015). Toplumsal Cinsiyet Algısı İle Sosyo-Ekonomik Değişkenler Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi. Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic, 10(6).
- Akar, Didar Ve Martı, L. (2015). Söylem Çözümlemesi, Nitel Araştırma, Yöntem, Teknik, Analiz Ve Yaklaşımları, (S. 242-252). Editörler: Fatma Nevra Seggie- Yasemin Bayyurt, Anı Yayıncılık.
- Arkonaç, S. A. (2014). Psikolojide Söz Ve Anlam Analizi - Niteliksel Duruş. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bal, S. (2014). İlk Kez Babalık Deneyimi Yaşayan Erkeklerin Bebek Bakımına Katılmaya İlişkin Görüşleri Ve Bakıma Katılma Durumları. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Doğum Ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Programı Yüksek Lisans Tezi.
- Baloğlu, N., & Bulut, M. (2015). Aile Liderliği. Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi, 6(18).
- Barutçu, A. (2013). Türkiye'de Erkeklik İnşasının Bedensel Ve Toplumsal Aşamaları. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Barutçu, A., & Hıdır, N. (2016). Türkiye'de Babalığın Değişen Roller: (Pro)Feminist Babalar. Fe Dergi: Feminist Eleştiri, 8(2), 40-41.
- Belek Erşen, U. (2015). Farklı Sosyal Kategorilerden Kadınların Toplumsal Cinsiyet Algıları. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Doktora Tezi.
- Bilen, M. (1994). Ailede Toplumsallaşma. S. Koç İçinde, Aile Ve Eğitim (S. 63). Ankara: Türk Eğitim Derneği.
- Bora, A. (2015). Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık. Önyargılar, Kalıpyargılar Ve Ayrımcılık: Sosyolojik Ve Eğitimsel Perspektifler. (İ. B. Birimi, G. Dialogue, A. T. Vakfı, & İ. B. Üniversitesi, Dü) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çiçek, Ö., Tekin Epik, M., & Altay, S. (2017). Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Tarihsel Süreçte Ailenin Değişen/Değişmeyen Roller. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 17(38).
- Erdoğan, T. (2008). Nancy Chodorow'un Düşüncesinde Toplumsal Cinsiyet Organizasyonunun Merkezi Unsuru Olarak Annelik. Aile Ve Toplum Eğitim Kültür Ve Araştırma Dergisi, 4(14), 76-81.
- Kuru, A. G. (2016). Türk Ailesinde Karakter Ve Otorite: Bir Toplumsal Tip Olarak Kaynana Ve Kaynanalık Rolü Üzerine Bir Araştırma. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Sosyoloji Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

- Okray, Z. (2015). Erkek Çocuktan Babalığa Dönüşüm: Babalık. Turkish International Journal Of Special Education And Guidance & Counseling, 4(1).
- Poyraz, M. (2007). Babaların Babalık Rolünü Algılamalarıyla Kendi Ebeveynlerinin Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişim Ve Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Richardson, T. (1996). Foucauldian Discourse: Power And Truth In Urban And Regional Policy Making. European Planning Studies, 4 (3), 279-292.
- Zeybekoğlu, Ö. (2013). Günümüzde Erkeklerin Gözünden Babalık Ve Aile. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı Doktora Tezi.